

ACC. N:R M. 16769:1-30.

Landskap: Skåne Upptecknare: Gunnilla Kjellman
Härad: Örie Berättare: Anna Andersson
Socken: Östra Jävie Berättarens yrke: hushållerska
Uppteckningsår: 1967 Född år 1887 i Östra Jävie

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. LUF 73

s. 1-30.

Skriv endast på denna sida.

M. 16769.
Register.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-

ning vid Lunds universitet

Föreläsningarna s. 1, myskaternas väg till byn s. 2, mysgänsen
s. 2 o 3, betaningsättet s. 4, butikerna s. 4 o 5, bystämman
o äldermansgille s. 5, andelsföreningar s. 5, nya jord-
bruksredskap s. 5-8, omläggning av jordbruksproduktionen
s. 8-11, mätning och dikning s. 11, lantmannaskolor
m.m. s. 11 o 12, väghållningen s. 12 o 13, fordon s. 13,
järnvägar s. 13 o 14, postgången s. 14, binäringer s. 15,
övertagning från jordbruk till andra näringar s. 16, byggnads-
skick och heminredning s. 17 o 18, matordningen s. 18 o 19,
kularen s. 19 o 20, presenter s. 20 o 21, bjudningsätt
s. 21, övrigt möjeshö s. 21-23: skillett ur hemmen
s. 23, förhållandet bänder, tjänares och hantverkare
s. 24, tidningar o tydskor s. 25, värdshuset
s. 25, ristböcker m.m. s. 26, skolundervisningen s. 26 o 27,
de kyrkliga namnen vid 27 o 28, förändringar i moraliskt
hänseende s. 28, moralisktida böcker m.m. s. 28 o 29,
eldningsättet s. 29, näring på gården s. 30, arbetsför-
delning mellan tjänstefolket s. 30.

Anna Andersson kallas i Östka grene för
Farmors Anna eller Anna i ängen. Farmors Anna har
hon fått keta, för hon passade sin matvar
på granngården under hennes älderdöm Anna i
ängen härör från, att hon bor i ett gammalt
husehus i en stor trädgård med mycket gräs-
mattor. Anna tjänade som jungfru på grann-
gården. Ynssons gård, från 16-19 år ca 1903-1906
Hennes flerta och mest intressanta minnen härör
från denna tid. (Ynssons gård är nr 9 o ligger inne i byn).

Av urskilda personer som verkat som föregång-
män i bygden nämnde sig Anna att "lantbrukare Nils
Cedergren var för mycket nytt" och var verksam
tid tillkomsten av den nya landsvägen, som går
rätt för byn i stället för genom den då ännu till-
behåll i tiden kom hon i hög riksdagsman Dahm
på Dahmsgårds gård, som i Stockholm klet för
järnvägens dragning genom Ö. juni (1878). För folk-

högskolans förläggande till Ö. juvie verkade span-
malshandlare Olof Welin och Nils Cedergren.

Anna erinrade sig inte, att nyheterna kommit
med något inflyttat folk. Hon trodde, att det kommit
genom rikningar och "så där". Hennes mor berättade,
att den första personen i byn, som var haft var hennes
matmor, fru Gynsön, men Anna visste inte varifrån
hon fått icke här till.

Om folkskolan verkar som nyhet-förmedlare
kom hon inte ihåg. Men hon kom ihåg, att hennes
lärare Hamfält fick hjälpa folk i byn med skuggono-
mal. Det rades alltid, att om det var något som
skulle skrivas, så kunde Hamfält hjälpa.

Anna arbetade i sten, i Maluö och Lund, i
4 års tid. Hon var ing, och stod på torget i
sten (Maluö) ^{han var 12 år} (ändå till hon var 72 år gammal).

Anna umgicks i sten, för hon hade sin
syfte där. Hon hyrde rum och sydde för fabrik.

"Jag tyckte hon var fo högfärdig, för hon var så fin, när hon kom hem. De skulle ju krylla tij i häret med en kryttning, men jag fick inte för mor. Sän't sä, man inte häute. Det var högfärd över all like. för du det, så gör det skam på dig, så mor."

På frågan om herrskap och bönder umgicks med varandra svarade Anna: "Alla bönder höll sig till sitt. Pater Blomhög på Mälsåker det var herrskap det. Jag hörde aldrig de umgicks med nå'n. Pater kom alltid ridande med ridstövlar ändt upp. Anna berättade som exempel på hur herrskapskän pater var, att en gång hade Annas mor och matmor på ett stort bondehemman mött pater, och då hade han bitt dem, att komma och hjälpa till i hans betor." Och detta fastän bondemor aldrig låg i sina egna betor, utan alltid hade folk till det. Sän't frågade

hon inte efter, pation."

Anna upplevde aldrig naturalöms. Men hon kom ihåg, att gammalt folk tyckte hon tjänade en massa pengar, då hon tog tjänst som präst. Anna fick lön, 100 kr per år och fri mat o frött husornen (ca 1903). Redan nästa år fick hon 150 kr.

När Anna växte upp, hade det sedan länge funnits 2 handelsboder i byn. En riktig smusaffär, där de sålde smus och smör och salt och sådant man behövde för dagligt bruk. Innehavaren hette Gjörrum och kunde inte räkna. "Det fick man göra själv". Där var folk alltid. När Gjörrum dog, upphörde den. Så följande år en fin affär, som hette Kallströms. De gamla innehavarna Kallströms dotter övertog den. Sedan köpte några släktingar Kallströms den av henne. Den upphörde för 3-4 år sedan. På Gjörrums gård bytte de sig mot varor i affären. Det gick nästan jämt upp. Hos Gjörrums gjorde de mycket hemma, så

de inte behövde köpa så mycket. De bakade själva
och byggde ölet själva och käreade smör var lördag.
De höll på med att kärna till de gamla flyttade
sina gårdar omkring 1914. Sedan lämnade somen
mjölken till mejeriet och fick smör därifrån.

"Lantbrukarna var med på bystämmorna.
Var by bestående över allt. Äldermannsgille har de
tagit upp på flera ställen igen. Men jag hörde inget
av det här."

(mejeri)
Andelsförening (jag var), när Anna var liten.
"När jag var ca 17 år följade de prova mjölken,
hur mycket varje ko mjölkade per år. Andels-
slakteri hörde jag inte av, för de slaktade hemma.
En man gick omkring och slaktade. För ett par
år sedan stopades andelsmejeriet i V. Värkinge."

"5 min mors ungdomstid (omkring 1875), då
gamle Jönsson (Annas kusbror) tog emot gårdar
av sina närstående. köpte han riklig järnåter

och järnhavar. De tyckte snarare det var hemskt
och beqvämt att ha sådana redskap i jorden. "3)

Jordbruket förändrade sig hela tiden. De
första åren på Jönssons gård högg de med
lie och tog upp säden för hand och bond. Det
3:e året, Gunnar var där, fick de en skördeav-
läggare. Den skär av i buntar och sedan fick
man binda buntarna för hand. Året därpå köpte
de en självbindare. De sa gummorna: "Nä, nu
ska de ha det arbetet i sin ors me, nu ska de
ha en självbinnare ossä." Sedan självbindaren
kommit använde till de skördeavläggaren blott
till vissa sorter ex. ärtor, men aldrig till säd. När
de ville ha längdalen av råg till att fäcka hus,
så högg de med avläggaren, för självbindaren slog
i sönder för mydder.

4) Jönsson kom från ett stort hemman i Högslarp och
hade nog fått reda på de nya redskapen där.

"Sen kom betorna, så var de en hjälp, för maski-
nerna tog ju arbetet i på oss. Det fanns ju inget-
ting att tjäna pengar på, på den tiden." Betko-
rellingen i Ö. järn- brände, när Anna var 7 å 8
år gammal. På 1890-talet tog betorna fart. Annas
föräldrar hade betorna som extrainkomst (fodern var
skräddare, modelever sömmerske). De tjänade 25 kr på
vårar och 25 kr på hösten.

På 1800-t. fick de 50 à 75 öre per dag för
och mat för sig och alla sina barn, när de gick i
skolan. På 1900-t. fick de 1 kr och maten.

När Anna var liten, hade de ängskor på
gräsmåsen gård. Då bar 3 män halmen från hösten
till togen eller staden. De kallades halmbärare.
Alla grannarna, 3 till 4 st., bar agnar från hösten
in till togen. De använde agarna till foder
och skv. Ungefär samtidigt med att Anna flyttade
från gården kom en extra maskin, kallad elevator.

som kopplades till ångtröskan. Denna fört samman
halmen och förde upp den på stacken, så att de
inte behövde halmbärare längre. Sedan kom en
maskin med bläsrör, som blåste in agnarna på
logen. Oblevatorn sattes bakom tröskan och förde
halmen upp i stack ut i tröskelängan. Bläsröret
settes under tröskan och så blåstes agnarna in i
ladan genom röret. Röret löpte över hela gården.
Man fick koppla till, så långt man behövde det.

"För hade de lika få på varje ställe,
för de var ju trängna att ha ull. När jag var
en 10 à 11 år hade de åtminstone 6 får och
lamm hos Gärssons. Dom mjölkade min mor, så
fick vi gratis mjölk. Annars fick mjölken gå,
för folk tyckte inte om gårmjölk. När jag växte,
hade de inga får. Det gav ju att ha kor och
färsbete hade de inte, då all jord blev uppodlad.
Och så blev det import av ull från England och

kanske bränd, så de inte behövde hålla på för ullens skull. Det var ungefär detsamma på de andra gårdarna. Det var ju import och fjärbetet var likt, så det lönade sig inte med på. Men innan färnen tog slut hos Jönssons, skickade de ullen till en fabrik i Lund och fick den ridgjord. Sedan spann de själva.

Svin hade vi inte så mycket. Alla små hem hade en gris på den tiden, när jag var på gården. Vi hade med en i vårt hem, som vi slaktade till jul. Gårdarna hade mest grisar för egen del och sålde till slakterna, de kände. Var och en skaffade gris i sin by, för slakterier fanns det inte så mycket. "

Grannan Annas make, fru Jönsson, gifte sig (på 1870-talet) hade gården knappt mer än, vad som behövdes för det dagliga uppehållet. Men hennes man köpte fler djur, fina hästar, och riktiga redskap. Och ju mer djur de fick, ju bättre mer gödsel. Jönsson

sälde mjölk till hela byn. Kojligen sålde han till mejeri också.

När Anna var barn, fanns det mejeri i V. Bungalstad. Hånsjöns kungsgård hade sjätte mejeri. Det äldsta mejeriet i Bungalstad har legat ned och mejeriet förlagts i en annan byggnad. Detta mejeri slutade strax efter 2:a världskriget.

När Anna var 10 år fanns det ännu stora ängar i ö. gräne. De togs upp den ena ängen efter den andra. Allt som gick att odla upp, odlades upp. Men man har de ännu lagt samma mark till likt större ängar, för att djuren ska kunna gå lösa. För strid djuren i fjärdar.

Man har odlat mindre och mindre råg och mer vete och korn och havre, mest vete. Potatis odlades mest till husbehov. "Så länge far levde, gick inte man sätta blommar i trädgården, för vi skulle ha potatis ännu upp till fönstren."

När Anna var hos Jönssons skulle 1 lott
ligga i hända. Men sedan fick de utrikes gödskel-
amen ex. chilesalt från Chile och genom betrel-
lingen fick de ^{beklagt} betragt, som nbsi var bra att
gödska med, och då behövde de inte ha någon
hända mer. De fick så bra utsida genom Snelov
nbsi, så att de kunde få göra skörden varje år,
utan att man behövde nls.

Mänglingen upphörde, sedan de fick mer gödskel
och sedan de börjat plöja jorden, så den kom helt
upp. Anna minns inte sjöls någon mängling. Har
bara hört talas om det.

För strel det ratten på flera ångar alltid.
När Anna var en 10 å 11 år började de kändika.
Innan var det öppna diken överallt. För använde
man röstkursör. Nu använder man eleventör.

"De lärde sig mydder på lantmannaskolan. Jag
hörde inte kls om lantbruksutställningar. Men jag har,

de hade någon tidning, något blad, som gavs ut
om lantbruket. De (sömnerna på Hjörns gård) skrev upp
en hel del i anteckningsböcker i Pölsarp och rättade
sig efter det till en del."

Vägarna förbättrades långsamt. När Anna var 16 år,
placade de sten på "Gruckjer" (begravningshöjd) och på
äkrarna. De placade stenen i förklädena och slängde
den i korgar, som drängarna lastade över i en
gumpeskära. (en slags tråkjulig kippvagn, försedd med
skaklar, som drogs av häst.). Kärran lastades av i en
park. Där sandades stenvägen i en hög bunke. På
vintern stred en gammal man och slog sönder den
med stägg. Stenarna måste nämligen vara kantiga,
så de blev liggande, där man la dem på vägen. I
mars började man laga vägen. Då sa man: "Ja,
nu ska vi ut och göra vägen."

För när det var om grus, så man bara lagade
med grus, ~~och~~ själva vägbanan gjordes mest av itu-

stagna stenar. När Anna var i sten (ca 1908-1910)
brände de lätta grus på den gamla stenkällningen.

Vägnunderhållet var uppdelat på dem, som ägde
jord. På landsvägen hade de vissa stöckar var. De
som brödde rid de rustilda hästarna, och själva
sköta dem.

När Anna var på gården hade de charabang,
landå och vanlig vagn med 1 eller flera säten. Anna
såg första bilen, när hon var ca 16 år. När hon
kom tillbaka från skola, var det många i byn, som
hade bil.⁴⁾

Det kom inte många nya människor till byn,
förän järnvägen byggdes. "Så fort järnvägen kom hit,
så ändrades det helt. Då kom hotellit (numera Folksam
hus) och då kom alla villorna till mot Villie till
och de första husen på vägen mot folkskolan. Det
var många äldre, som lämnade gården och ville
bo nära stationen och vägen. Hotellit kom med det-

⁴⁾ Cykeln fick drängarna rid att köpa de 2 första åren, Anna var
på gården.

14
samma efter järnvägen. Och det var inte många
år efter järnvägen var lagd, som tegelbruket byggdes.
Det lät spår från järnvägen till tegelbruket. Och så
lät det spår från tegelbruket upp till kratten. Dit
gick det vagnar med häst och toj lera. På tegel-
bruket hade de mest folk från bygden. När
järnvägen kom byggde Anders Cedergren ett hus vid
järnvägen, som han arrenderade ut till brodern
Pils Cedergren, som inrättade affär där. Denna
affär existerar ännu. " Järnvägen färdigbyggdes 1897 och invigdes 1898.

Det körde en diligens mellan Ystad och Helsing-
borg med god och avlämnade den på vissa ställen. 3
ö. juni avlämnades den i Höllevången. När järn-
vägen över Vellinge kom, så slutade diligensen. En
brobörare gick ändå från Vellinge och var posten i
en stor ryggäck. Så lämnade han av posten i
handelsbodarna, där folk gick hämta den. Ö. juni
var slutstationen för postmannen. När järnvägen kom

till Ö. järre, kom gossen med kaget hit.

Järtegiveri eller skjutskatt hade Anna aldrig hört talas om i Ö. järre.

Anna kunde inte komma ihåg någon egenlig hemstid i Ö. järre. Men hon hade hört talas om, att hennes morfar var bröstkällerskare och tjänte bra. Han var känd på hela Söderstätt. Han tillverkade ~~bröstkällor~~ bröstkällor hemma på vintern och sålde dem på somrarna, då han vandrade kring på gårdarna. Han fick allt kaget gratis på gårdarna. Annas mor fick liksom extra inkomster genom att hjälpa till med matlagning och bakning. När Annas mor lag av sömnaden blev hon kumbagerska och speltkaksbagerska.

"Vi hade jämnugn från Kockums, som bakade så fint. Mor bake bara en dag i veckan. Mer orka hon inte. Det var två, som kom ändå från Fugle med nullböjar och kipte vetebröd och skorpor och smårullar. Mor fick 2 öre per styck för alla små-

katoma. Det lönade sig bäst. För vecklängderna fick
hon 25 öre. De köpte, till nulleböarna ble fulla.
Sedan sålde de från nulleböarna på vägen till
de kom hem. Och om det blev något kvar, köpte
handelsbö'n i Fuglie det. "

Körsor hörde Anna aldrig talas om.

När Anna tjänade på gården brände folk så
snällt flytta in till städerna. De tog plats på fabri-
ker och i butiker. Hon kom särskilt ihåg, att flera
skyddet sökte plats vid den gamla duffelen, ett tygsk
röveri, som låg vid Riksdalen i Nalmo. Det var en
och annan, som inte hade jord, som fick söka sig
någon annanstans. De som hade en liten jordbit, ville
gärna stanna kvar i Ö. gräse. Anna kände inte
till några personer, som övergätt från jordbruk till
annan näringsgren.

1890-1900 reste en hel del till Amerika från
Ö. gräse. De lämnade barn och fru och skickade

Sedan blev pengar. Ungen kom tillbaks. ~~Kan bara~~
Hon kom bara ihåg 4 st, som emigrerat dit.

När Anna var 5 à 6 år var Nils Hansson
gjord i Ö. juvie (nr 12) helt hringbyggd med gamla
byggnader. Sedan rev de manuset och byggde en
helt ny bmingplånga. Jönssons gård blev ombyggd
före Annas tid. Den byggdes då efter förebild från
Närströms hingsgård.

I Annas hem (ett gammalt husmanshus från
1850-talet) slutade de med halmbak, när Anna var
ca 6 år gammal. Halmen var för elfångst, så de
vågade inte fortsätta med det. De la spinnak i stället.
När Anna var ca 25 år la de pepp över spinnak.
Härin ärl 14 Anna röd ekornit på ena takridan.
I allmänhet gick de över från halmen till pepp, när
halmen var uppdiken.

I Annas barnslom hade de bara gardin-
kapper för fönstren. På gärdslämn hade de längher-

diner.

Så här var matordningen på Jönssons gård:

kl. 6 kaffe med kakor och kakor var en nyhet, som först kom under de senare åren. Anna var på gården. På förmiddagen fick de lillmiddag, som bestod av stor smörgås utan pålägg. kl. 12. middag. De 2 första åren (1903-04) fick de inte potatis till middagen, men sedan fick de. De hade inte råd att ge potatis de första åren. Till frukost åt man fläsk, sylt och skumringar. Till eftermiddag fick man kornsuppsgröt, äppelgröt och risgröt med mjölk. kl. 3. kaffe för tjänstefolket. Den drängarna drack till kaffe vid middagen. 1/2 4:re eftermiddag (middagstid) åt de rökt korv, leverkorv, kall skinka, fläsk, bröd och potatis. kl. 8. sumpmjölk på sommaren, för de som ville.

Den äldste drängen skötte allt köket. Det fanns 3 st drängar och 1 ryttare och 3 jungfrur på gården. Sist året, Anna tjänade hos Jönssons (1906).

fick alla tjänarna på gården egna djupa fat att
äta ur. Innan at de allt flykande ur samma fat.
Förätkten, kött o sill u.m., at de på flata fat ur
var och en hade sitt fat. Men efteråtten, gröt,
välling och annat, som ofta var flykande, at de
ur gemensamt fat. Detta ändrades, för att tjänare,
som kom från andra gårdar, var vanda vid andra
seder där. Husbondet och is för sig i kammaren.
Hjälte drack tjänstefolket ur egna koppas, men vatten
fick de dricka ur gemensamt krus. "Vi drack öfver
örat på kruset, för där bodde vi ingen drick. Men
så drack ju alla där." Ilemme i Annas hem fick
alla var sitt krus att dricka ur. Hennes far hade
 varit i Danmark och lärt sig ^{där} att det inte var
fint med gemensamt krus.

Kalasen på gården varde ett par dar. Kant-
buchans björk och skottärsaren var en självolivens gäst.
De hade hantverkare, som hjälpte till, var också björkas

De hade olika jobb olika dar. Anna trodde, att de stora gillena slutade en tid efter hon kommit från gården. För hennes mormor var inte för björningarna. Sedan blev det mest slakt de björ.

1914, när Annas far dog, ansågs det nästan för skandal, att inte ha begravningsmiddag i hemmet. Därför hade de middagen hemma hos Anna. Efter 1:a världskriget bjöd de med begravningsmiddagen på hotellet. När Annas mor dog 1931, hade de middagen på hotellet.

Bara rika gav presenter till varann för. På gården fick barnen ~~som julklapp~~^{vid jul} 1 höj ägg och hemtillat bröd. Anna sa aldrig var sig presenter, julklapp eller nejärsresenter på gården. Det heller i sitt hem. Hon kom dock ihåg, att en gång fick hon ett album till födelsedagen och en klacka, när hon fyllde 20 år. "Det var aldrig tal om presenter. Vi firade aldrig födelsedagar. Jag hörde aldrig

av, när husbondefolket fyllde år. Mycket extra helbre.
Men på marknaden i Trullevång, skulle de som inte var
med ha present. Gej fick ett kuordkläde. En gång
om året var det marknad, då alla hönarna var
fria och skulle ses på marknaden. När Anna
sedan kom till Jönssons, när de var gamla och
hade sålt gården (1914-1930 ca), fick Anna gratis
ha kalas på födelsedagen för Jönsson något
extra, var det ingen särskild dag.

Till de stora kalaserna kunde en dräng ge
eller sitta omkring och bjuda. Han fick upp-
skrivet, vem han skulle bjuda. Han bjöd gärna
på sommaren, innan "hösten" bröjde. På julen
fick de inte ha främlingar hos Jönssons, för de
skulle hönarna ha det lugnt och skönt. Men på
andra ställen hade de fler bjudningar.

Sedan det kommit hotell till Ö. järnvägen, 1898,
ställdes drängarna till med offentlig dans på ho-

tullet 4 gånger om vintern. Sedan jämvägen
kommit, reste en del till Trelleborg och dansade.
För dansade de ofta i korsvägar, medan någon
spelade på munspel eller dragspel. När Anna
var 25 till 30 år ungefär, fanns det nöjloplats
ute i Grubjär. Men det blev så mycket stogs-
mål där, så det blev nedlagt. Man dansade också
på en gammal träbro för i Östra gruve. Det
var på vägen, som gick ut från gård nr 3 i
byn, ut över mossarna, som denna bro låg. Det
fanns en smed, som spelade dragspel till dansen.
Det var på lördagskvällerna, som ungdomen dans-
de.

De två sista åren Anna hade plats hos
Zimssons, fanns det en krog, Petter Hans, i ett av
gatorhusen norr om kyrkan. "Där hade de gramofon,
så ble de ett nöje. För ett körs en gramofonskiva
fick vi betala fem öre. Sömliga stöd utkänja och

lönade gratis genom fönstren. De, som var där, fick köpa litet kaffe. Men där fanns ingen dens. Krogen var stut före 1:a världskriget. "Lofdens hade de inte mycket i Ö. gränne.

"När jag var 9 à 10 år stod de katten i kumman. Det var fröjndet med katt, så där var ingen katt i kumman. När jag var 7 à 8 år, så hade de placerat ut redan med ägg i vid sidan av vägen. Se'n skulle de kapplöpna och ta 1 ägg ur varje rede. Den som först kom fram, efter att ha pluckat äggen, kom vann." Bygn hade ingen midsommarfest och ingen majskrans.

Anna tyckte, att folk blev mer och mer isolerade i byn mer. För kunde alla människor resandra i byn och folk blev mer hemmavid. Men sedan ^{har} hade folk tagit plats i sken i stället. Födelscholarer har så småningom kommit in. Det första Anna kunde erinra sig var 1915, då Annas mor fyllde

60 år. Men det förhöll sig nog tidigare på andra ställen.

För höll husbondefolket mycket mer reda på sina tjänare. När tjänarna var få, fick de inte lämna gården utan att säga till. Någon ville veta, var de höll hus. När maskinerna kom, började de sluta att ge sködefolket mat på gårdarna. För fick tjänarna ärligen. Nu får de överhinderbekräftning och får så sig själva mycket mer.

Bönderna var för sig och hantverksmännen för sig. Men Annas mor hjälpte till så mycket på gårdsdama, så därifrån umgicks de liksom med bönderna. Stilmuren mellan bönder och tjänare bröts upp efter första världskriget. För så fick de ont om tjänare, och då ble bönderna bättre mot tjänarna. För så skulle en bondedotter aldrig lära sig att en ko. Hon fick hjälpa mor liksom inomkring och så fick hon broddsa och spela orgel eller

primo."

Anna tvälde att hon var ca 7 år gammal, när de började köpa "Skänkan" (Skånska dag-bladet) i Annas hem. Hos Jönssons hade de också bara Skänkan. När Anna flyttade till Jönssons, sedan de lämnat gården (ca 1814), höll de även Trullevorps allmoges.

På månad köpte man kattekäsen och skol-böckerna. Om julen gavs det ut en jul-tidning i skolorna. Annas far hade andliga böcker (predikningar, Suthers psaltter). En del av dem hade han med sig hemifrån. Folk lånade ut böcker till varandra. På Jönssons gård fanns ett bokskap och där fanns böcker om natur, Brudts psaltter och andra andliga böcker. Anna visste ej, när de köpte böckerna.

En gång i månaden kom en predikant från församlingssamfundet och höll möte i fru Jönssons

bamdrushun i Ö. juvie. På de mötena sjöng alla psalmsverser gemensamt.

När Anna gick i skolan fanns det tryckta vistböcker. De såldes på marknaderna. Anna fick en portbok, när hon arbetade på gården. Redan när Anna var mycket liten, hade föräldrarna ett fotografialbum. Anna fick ett själv till en födelsedag.

När Annas far gick och sydde på gårdarna, och de då satt uppe och arbetade länge på kvällarna, brukade de berätta om spöke och troll. "De hade det som nöje att berätta." Men övernattsljusa röster kunde de inte mycket på.

När Annas mor gick i skolan hade en lärare hand om alla barnen och undervisade dem med hjälp av monitorer. Men när Anna gick i skolan, fanns inte detta längre. Då fanns både småskola och folkskola. De som var först satt längst bak i klassrummet.

Bondbarnen skulle gå på Hvidaus folkskole och Åhnas lantmannaskola. De andra hade inte råd att låta sina barn gå där.

När Anna var hos Jönarna, var Jönarnas frögn att gå till kyrkan. När Anna var liten, kom biskoparna de äldre grannarna gå till i stort sällskap med biskoparna från gårdarna och vara alldeles mötande på söndagarna. De hade en psalmbok i psalmboken och över psalmboken hade de något luktmedel (mynta, äppel eller salvia), för att de ej skulle soupa under predikningarna. Innan 1900-talet församla söndagsskolorna.

När Anna var slut skolan, berättade hon husföreläsning ett par gånger. De hölls i kommunhuset och de var frivilliga. Men det ansågs som tillbörligt, att man gick på dem. Husföreläsningen var avslutad när Anna kom till gården.

De dögte både i kyrkan och hemmet och på
pastorsexpeditionen. Det var allt efter tid och lägen-
het. De finare hade i regel dopet i hemmet.

1918 kom jungskeidsen till Ö.serie. Pingst-
nämnerne har ännu sändeskola i byn (Ellin.) Foster-
landsstiftelsen hade också möten i byn.

För säs det mycket mer i byn. Sedan blev
det inte så fint att säga längre. "O min barnsdan
så säs bröderna så mycket. Men så'n fick de
inte så mycket längre, så de hade de
inte tid, så blev de trötta att hjälpa till själva."
Hos Jönssons fick de inte spela kort. Men sinernas
gjorde det ändå, när inte föräldrarna såg det.

"Noralen sjunker ju bara mer och mer. Och
kyrkosamheten har blivit allt mindre under 1900-talet.
De höll häst på att de inte fick arbeta på söndagen
för."

Modellerna började kända in i byn omkring

skulshäft. Hånga skräddare och sömmerskor höll sig med modelleringar, i varje fall sedan Anna var 16 eller 17 år. Men Annas mor använde inte modellering. Hon anecknade sina modeller. De flesta modellerna gjorde hon själv.

Annas mor ägde inget möttband. Hon använde i stället pappersremsor, som hon förfärdigade av tidningpapper. Hon hade lärt sömmad hos ett par finsömmerskor i Tullstorg.

Anna fick sin första anklarkorta klänning, då hon skulle tjäna i skola, ca 1907. Då Anna var 24-25 år trågade de korta av klänningarna allt mer.

När Annas morfar levde eldade de bara med tenn. Men när Anna var liten eldade de med stenkol. De tänkte med hakeniskor, för de hade så ont om tidningar. Man använde även pilgrömmar att elda med. "De skördade pilgrömmar"

gi gillewallarna gi vären inna värbetet brj. de.
Det var chängens arbete."

På gården värdes all lathensvär och alla
handdukar gi vintern. Man blötte vären gi gården,
efter det den blöttes under mattan. Det var äldsta
hjänskrigen som värdde. "Vi yngre gick vika bänder
till lathen under vintern. Vi hade det bra, för
vi hade spinn. På somliga ställen spann de
ända till kl. 9."

Äldsta hjänskrigen stötte även mullgvingen.
De yngre pojarna gick mjölka och hjälpe till i
trädgårderna och likt varstans, där de behövdes.

Västra Trulstede ansågs litet finare än Östra
jurie, för i Trulstede bodde prästen och där fanns
kungsgården. "Vi tyckte alltid de var lilla höjfar-
dige i Trulstede."

Skadsbo har flyttat ut till Ö. jurie först på
riska tiden.